



# DEN NORSKE KIRKE

## Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

### UKM 04/06 Stat og kirke?

#### Bakgrunn

For tiden pågår det en debatt om hvordan forholdet mellom Den norske kirke og staten skal være organisert. Kirkedepartementet har denne våren sendt dette spørsmålet ut på høring til over tre tusen mottakere. Dette spørsmålet vil være sak på Kirkemøtet, og hvis UKM ønsker det vil UKMs svar leveres inn som svar i Kirkedepartementets høring om denne saken.

Det offentlig oppnevnte Stat – kirke-utvalget la frem sin utredning om forholdet mellom staten og Den norske kirke (Dnk) 31. januar 2006. Utvalgets mandat var å gi grunnlag for beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Skal statskirken opprettholdes slik vi kjenner den i dag eller skal kirken bli helt fristilt fra staten slik at den blir en fristilt kirke ("frikirke")? Eller kan det tenkes en annen løsning som ligger midt i mellom dette? Utredningen handler ikke om å forandre kirken, men om hvordan forholdet mellom stat og kirke skal være. Utvalget har ingen forslag om hvordan Dnk skal organiseres internt.

Ordningsspørsmålet (forholdet mellom staten og kirken) var det viktigste spørsmålet, men utvalget skulle også vurdere finansieringsordninger, gravferdsforvaltningen og ordninger for fredede og verneverdige kirker. Vurdering av eiendomsretten til kirker, kirkegårder og Opplysningsvesenets fond ved et eventuelt opphør av statskirkeordningen hørte også med til utvalgets mandat.

Dette er mange og kompliserte spørsmål, men det viktigste for UKM er å drøfte *hva slags kirke vi ønsker oss og hvordan dette kan ha betydning for forholdet mellom stat og kirke.*

#### Historie

Først litt historie for å sette prosessen inn i et større bilde. Norge har lange tradisjoner for en nær tilknytning mellom staten og kirken. Det har likevel i løpet av 1900-tallet vært flere offentlige og kirkelige utvalg som har utredet ulike sider ved forholdet mellom stat og kirke. Statskirkeordningen har også vært til behandling i Stortinget en rekke ganger, uten at det har vært tilstrekkelig flertall til å oppheve ordningen. De ulike utredningene har imidlertid medført reformer som over tid har ført til store endringer i kirken. Etter hvert som samfunnet blir mer flerkulturelt og kirken ønsker mer selvstendighet, har igjen spørsmålet om forholdet mellom stat og kirke kommet opp. Kanskje denne utredningen fører frem til det de andre utredningene ikke har klart, nemlig å endre forholdet mellom stat og kirke.

#### Tros- og livssynsfrihet

Ser vi den kirkelige utredningen, "Samme kirke – ny ordning" og "NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke" samlet, står spørsmålet om tros- og livssynsfrihet veldig sentralt. Dette prinsippet er regnet som en av de grunnleggende menneskerettighetene. I forhold til statskirkeordningen har dette blitt et stadig mer sentralt tema. Sikrer en statskirkeordning tilstrekkelig grad av tros- og livssynsfrihet for Dnk og for de som ikke er medlemmer i Dnk?

«Soa_Adr2»	E-post: «Soa_Email»	Telefon: «Soa_Tlf»
«Soa_Adr»	Web: «Soa_div3»	Telefax: «Soa_Fax»
«Soa_Postnr» «Soa_Poststed»	Org. nr.: «Soa_div1»	Bankkontonr: «Soa_div2»

Kjernen i prinsippet er at den enkelte har rett til å ha den tro eller livssyn som han/hun vil, og til fritt å utøve den, alene eller sammen med andre. Ingen skal bli utsatt for tvang som begrenser muligheten til å velge en tro eller et livssyn, eller diskrimineres på bakgrunn av religiøs eller livssynsmessig tilhørighet.

Prinsippet om tros- og livssynsfrihet har både en individuell og en kollektiv side. Individuelt sett betyr det at den enkelte står fritt til å velge religiøs tilhørighet. Dette medfører både en frihet *til* religion, men også frihet *fra* religion. Friheten fra religion er det som kan oppfattes problematisk i og med at Dnk er en majoritetskirke(=at flertallet av Norges befolkning er medlemmer av Dnk) med lang tradisjon og stor gjennomslagskraft i norsk kultur og samfunnsliv. Det betyr at det av og til kan være veldig vanskelig å velge seg helt bort fra den særstillingen kirken har i Norge. Særstillingen til kirken kommer i dag til uttrykk for eksempel ved at den nevnes spesielt i grunnloven, at kirken gjerne har en spesiell rolle ved nasjonale begivenheter og kirken har ansvar for gravferdsforvaltningen. Ved begravelser har det enkelte steder vært nærmest umulig å finne andre egnede lokaler til seremonien enn kirkebygget. Vil vi ha det slik i Norge at enkelte føler at kirken er med på å hindre deres religionsfrihet? Kollektivt sett betyr friheten at det er fri adgang til å danne tros- og livssynssamfunn uavhengig av Den norske kirke. Problemet i forhold til dette har dukket opp i spørsmålet om rettslig og reell likebehandling fra myndighetenes side. Statskirkeordningen medfører nettopp at Dnk står i en særstilling. En kan spørre om dette er riktig. Mange vil nok svare at det er greit fordi Dnk er så overlegent mye større enn alle andre tros- og livssynssamfunn, og at størrelsen rettferdiggjør en forskjellbehandling.

Selv om hensynet til tros- og livssynsfriheten må ivaretas er det viktig ikke å glemme at Dnk er en misjonerende kirke. Det at en skal ta hensyn til andres frihet fra religion betyr ikke at vi som medlemmer av Dnk skal slutte å misjonere og fortelle andre om det vi tror på. Friheten gir oss nettopp retten til å misjonere, men den medfører også at vi må respektere at andre ikke ønsker å høre på det vi har å formidle. Det handler rett og slett om å vite hvor grensen mellom rett *til* og rett *fra* religion går. Vi skal fortsette å misjonere og fortelle om det vi tror på, men vi må gjøre det på en slik måte at vi ikke krenker eller skader andre ved det.

### **Folkekirke**

Det er bred enighet om at Den norske kirke også i fremtiden skal være en folkekirke, uavhengig av hvordan forholdet til staten blir. I dag forstås dette slik at Dnk skal være en landsomfattende kirke med bred kontaktflate og gi rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Videre skal det være lik tilgang til kirkelige tjenester i hele landet, og kirken skal nå ut med sitt budskap til alle deler av folket. En eventuell endring i forholdet mellom staten og kirken skal ikke medføre at noen "mister" kirken sin eller at kirken endres på en slik måte at dets medlemmer ikke kjenner seg igjen i den. Dette betyr også at alle som er medlem i Dnk i dag automatisk vil få medlemskapet sitt overført ved en eventuell endring, og det vil fremdeles være slik at det ikke er noen andre betingelser for medlemskap enn dåp. Hvorvidt kirken fremdeles skal være inndelt i sokn slik det er i dag og at det er bostedsadresse som avgjør hvor du er medlem, vil ikke direkte bli endret som følge av et endret forhold mellom stat og kirke. Dersom dette skulle endres i fremtiden er det fordi kirken selv kommer til at dette er en mer hensiktsmessig ordning.

### **Ordningsspørsmål**

Statskirke eller fristilt kirke, eller noe midt i mellom?

Utvalget som bestod av totalt 20 medlemmer, delte seg i tre ulike grupper med to små mindretall og et klart flertall i ordningsspørsmålet.

To medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning videreføres (modell I). Et annet mindretall på fire medlemmer anbefaler at Den norske kirke fristilles helt fra staten og organiseres som en selvstendig frikirke (modell III). Resten av utvalget, 14 medlemmer, anbefaler at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke (modell II).

Hva betyr så dette? Hva vil forskjellen rent faktisk være mellom de tre forskjellige modellene?

### ***Modell I – Grunnlovsforankret folkekirke***

Modell I opprettholder statskirken slik vi kjenner den i dag. Begrunnelsen er at denne ordningen best sikrer Dnk som folkekirke. Dagens grunnlovsbestemmelser opprettholdes. Det betyr bl.a. at det fremdeles vil være Kongen, det vil i praksis si kirkelig statsråd, som utnevner biskop. Prosten kan ansettes av bispedømmerådet.

### ***Modell III – Selvstendig folkekirke***

Modell III medfører at Dnk blir et selvstendig trossamfunn på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn. Det vil da ikke lenger være noen særlover for Dnk, men en felles lovgivning for alle tros- og livssynssamfunn. Dnk vil bli en "frikirke" prinsipielt på lik linje med alle andre tros- og livssynssamfunn i Norge.

### ***Modell II – Lovforankret folkekirke***

Modell II ligger et eller annet sted mellom modell I og III og medfører at Grunnlovens nåværende bestemmelser om statskirkeordningen oppheves og at Dnk gis en særskilt tilknytning til staten gjennom en kirkelov gitt av Stortinget. Det foreslås at den nye kirkeloven, i motsetning til dagens kirkelov, kun skal trekke opp de ytre rammer for Dnks virksomhet.

Momenter som kan tenkes i den nye loven er:

- Formålsparagraf der det kommer tydelig frem at det er den samme kirken som skal videreføres.
- Bekreftelse om at kirken er et selvstendig trossamfunn som selv avgjør alle spørsmål som har med lære, organisasjon, utnevning av sine ledere og all virksomhet for øvrig, og at kirkelige organer tilkjennes de oppgaver som i dag ligger til offentlig myndighet.
- Bekreftelse av at Dnk er et selvstendig rettssubjekt med egne rettigheter og plikter.
- Formuleringer om at forvaltningsloven fremdeles skal gjelde for kirken.
- Statens og kommunens ansvar for delvis finansiering av kirken.
- Særskilte restriksjoner og prosedyrer for endringer av lovverket og for kirkeordningen som skal vedtas av kirkelige organer.

Flertallet mener at denne modellen vil ivareta den stillingen som Dnk har i samfunnet, samtidig som det kommer til uttrykk at kirken er et trossamfunn med en egenart forskjellig fra statens. Også i denne modellen legges det vekt på at Dnk fortsatt skal være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer.

Kirkeordningen skal etablere Dnk som et trossamfunn og definere de grunnleggende trekkene ved kirkens bekjennelsesgrunnlag, selvforståelse, oppgaver og virksomhet. Videre kan denne inneholde bestemmelser om kirkens organer, hovedtrekkene ved den

organisatoriske strukturen og andre forhold som kirken selv måtte anse som grunnleggende, som at biskopene utnevnes av kirkens egne organer.

Noe av problemet ved modell II er at det ikke er gjort klart hvor omfattende kirkeloven skal være. Mange mener at det i denne loven bør sies noe om demokratiet i kirken, som for eksempel regler vedrørende valg av kirkelige råd og ansettelsesprosessen for biskoper. Dette kan for eksempel være om kirken i større grad enn i dag skal benytte seg av direkte valg på alle nivåer, slik det er i Sverige, og også om både partier og kristelige organisasjoner kan stille egne lister slik at den kirkelige valgordningen blir mer lik den politiske. I Sverige er det noe ulike oppfatninger rundt denne ordningen, men de siste årene har de "upolitiske" fått økt oppslutning. Hvorvidt dette er tilfeldig eller ikke er ikke lett å si. Dersom det skal åpnes for en slik ordning i Norge må det foretas et grundig forarbeid, fordi ordningen vil skape debatt i og med at det vil innebære en radikal endring. Jo mer omfattende rammeloven blir, desto mindre blir det igjen for kirken selv til å bestemme.

Det stilles også spørsmål ved om trosfriheten ivaretas hvis Stortinget, og ikke et kirkelig organ, vedtar lovgivningen som skal regulere Dnk.

<b>KIRKEORDNING</b>	<b>Modell I</b>	<b>Modell II</b>	<b>Modell III</b>
<b>Rettslig forankring</b>	<b>Grunnloven</b>	<b>Særlov gitt av Stortinget</b> (kirkelov)	<b>Trossamfunnsloven</b>
<b>Øverste myndighet</b>	<b>Kongen i kirkelig statsråd</b>	<b>Kirkemøtet</b>	<b>Kirkemøtet</b>
<b>Utnevning av biskoper og proster</b>	<b>Kongen i kirkelig statsråd</b> (ev. bare biskoper)	<b>Kirken står fritt</b>	<b>Kirken står fritt</b>

### **Spørsmål til samtale**

- Hvis det skal skje en endring i forholdet mellom staten og Den norske kirke, hvor fri skal Dnk være?
- Er det ved en eventuell løsrivelse ting en bør tenke spesielt på for å sikre at Dnk blir værende en folkekirke slik den er i dag?
- Hvordan bevare tros- og livssynsfrihet og folkekirke uansett modell?

### **Forslag til vedtak**

1. UKM mener ny kirkeordning må ivareta tros- og livssynsfriheten fullt ut, både for Dnk, for andre tros- og livssynssamfunn og for den enkelte
2. UKM ønsker å understreke følgende...
3. UKM anbefaler både kirkelige og politiske organer å gå for modell...